

El poeta lleidatà Miquel Dòria (S. I.): obra en llatí i perfil biogràfic¹

Ja va sent hora que a Lleida es conegui la figura de Miquel Dòria, un poeta de Lleida que he donat a conèixer en revistes científiques de filologia clàssica d'àmbit nacional com *Cuadernos de Filología Clásica: Estudios Latinos* (RIZOS 1998), que publica la Universidad Complutense de Madrid, en la qual vaig editar i traduir al castellà una ègloga de tema nadalenc, o la revista *Florentia Iliberritana* (RIZOS 2010), que publica la Universidad de Granada, en què vaig editar i traduir al castellà un poema èpic dedicat a Sant Lluís Gonzaga, també jesuïta.

La pregunta que segurament us estareu fent és de quins poemes estic parlant. Són precisament aquests poemes els que m'han permès tenir notícia d'aquest jesuïta. Els dos poemes que he esmentat van aparèixer dins d'una carpeta amb altres papers, tots en llatí, a l'edifici on abans hi havia l'Aula Municipal de Teatre de Lleida, al carrer Obradors (ara és el local del Celler d'Espectacles). Durant l'acte de celebració del Carnestoltes, el febrer de 1995, em va cridar l'atenció aquesta carpeta de documents que la gent de l'Aula havien enfarinat perquè semblessin encara més antics. L'Antonio Gómez, amic meu i actual director de l'Aula de Teatre, em va donar aquesta carpeta que havia copsat el meu interès. Després vaig saber que aquell mateix edifici de l'antic mercat de Santa Teresa havia servit de dipòsit de documents de l'Arxiu Municipal de la Paeria. En efecte, a la sala de consulta d'aquest arxiu tenen un armari amb una vintena de llibres manuscrits que havien pertangut a l'antic Col·legi dels Jesuïtes de Lleida quan tot l'orde sacerdotal va ser expulsat d'Espanya per Carles III al 1767. Com que tenien del tot prohibit endur-se cap llibre, els van haver de deixar al col·legi i tots els seus béns van passar a mans dels corresponents ajuntaments.

Els poemes en qüestió, que constitueixen tota la seva obra poètica coneguda fins al moment, són els següents: 1) «Christus Natus: Ecloga inter Fuscum et Marcum» (poema nadalenc que consta de quaranta hexàmetres dactílics; és l'únic signat); 2) «Epos Ad Divum Aloysium» (himne dedicat a Sant Lluís Gonzaga que consta de 446 hexàmetres dactílics distribuïts en dues parts: la primera, corresponent als primers 282 hexàmetres, està en net i és la que vaig editar i traduir a *Florentia Iliberritana*; la segona correspon a la resta del poema, que es troba en fase desborrany i que encara roman inèdita). Sabem que és del mateix autor que l'ègloga perquè està escrit amb la mateixa lletra i presenta moltes semblances en el seu *modus scribendi*, cosa que podem exemplificar amb l'aparició en tots dos poemes del sintagma virgilià² *rumpe moras* (v. 15 de l'ègloga i v. 91 de l'*epos*).

Carlos A. Rizos Jiménez

RESUM

Miquel Dòria (Arfa 1737–Gènova 1819) fou un jesuïta del Col·legi de Lleida que va participar en la restauració de la Companyia de Jesús des de l'exili a Itàlia. Donem a conèixer les dades biogràfiques que n'hem trobat i la seva obra literària, escrita en llatí i conservada en tres manuscrits: dos poemes (l'*Ecloga inter Fuscum et Marcum*, de tema nadalenc, i l'*Epos ad Divum Aloysium*) que vaig trobar a l'antic Mercat de Santa Teresa, i sis discursos acadèmics conservats a l'Arxiu de la Paeria de Lleida.

PARAULES CLAU

Jesuïtes, llatí, poesia, segle XVIII, Lleida.

ABSTRACT

Michael Doria (Arfa 1737–Genoa 1819) was a Jesuit in the Lleida's College who took part in the restoration of Society of Jesus from his exile in Italy. I introduce all the biographical facts that I have found and his literary work, which is written in Latin and has arrived until us in three manuscripts: two poems (the *Eclogue between Fuscus and Marcus*, about Christmas, and the *Epos ad Divum Aloysium*, about Saint Louis Gonzaga) that I found in the ancient Sainte Theresa Market, and six academic speeches kept in the Paeria's Archive in Lleida.

KEYWORDS

Jesuits, Latin, poetry, 18th century, Lleida.

¹ Aquest treball s'emmarca dins dels estudis del Grup de Recerca Consolidat de la Universitat de Lleida «Oficina de Llengua i Literatura de Ponent i del Pirineu» dirigit per Ramon Sistac Vicén.

² Virgili l'empra tres cops en la seva obra: *Eneida* 4, 569 i 9, 13 i *Geòrgiques* 3, 43.

A banda d'aquesta potser breu obra poètica, Miquel Dòria va escriure també una sèrie de discursos que vaig trobar a l'esmentat armari de l'Arxiu de la Paeria. Es tracta d'un lligall que consta de 12 fulls per les dues cares. Estan signats per *Hº Doria* (hermano Doria), nom que apareix a l'angle superior esquerre, sempre ratllat, i porten l'emblema JHS identificador de la Companyia de Jesús al marge superior de cada pàgina (també el trobem a l'ègloga). Algunes pàgines presenten, també al marge superior, el cognom *Grau* escrit amb una cal·ligrafia i tinta diferents de la resta del text (segurament del mateix que va ratllar el nom del Germà Dòria i li va usurpar l'autoria dels discursos). Aquests discursos, adreçats als alumnes³ i que presenten un estil ciceronià⁴ (si Virgili és el model dels poemes, Ciceró ho és dels discursos), són els següents: 1) «Laus ad Dominum Thomam Aquinatis» («Lloança a Sant Tomàs d'Aquino»); 2) «Ad Canonizationem Divi Ignatii et Divi Xaverii» («A la canonització de Sant Ignasi i Sant (Francesc) Xavier», el Fundador de la Companyia de Jesús i el seu successor); 3) Sense títol (jo el titulo «In otium», «Contra l'oci»); 4) «Ad Japonis Martires» («Als màrtirs del Japó», sobre els tres màrtirs jesuïtes que van morir a Nagasaki al 1597: Sant Pau Miki, Sant Dídac Kisai i Sant Joan de Gotó); 5) «Deliberatio ad litteras et virtutem» («Discurs sobre les lletres i la virtut»); i 6) «Ad Bacchanalia» («Al Carnestoltes»).

Aquesta és tota l'obra coneguda de Miquel Dòria. Ara veurem què en sabem de la seva vida. He començat dient que és lleidatà i així ho puc defensar perquè va ser professor del Col·legi dels Jesuïtes de Lleida i és l'únic col·legi on tenim constància que va exercir el seu ofici de professor de gramàtica. Segons el *Catalogus personarum et officiorum provinciae Aragoniae Societatis Jesu* (1765) havia nascut a l'agost de 1737 i havia ingressat a la Companyia de Jesús al juliol de 1756 (CATALOGUS 1765: 61), va ser ordenat sacerdot a Saragossa al novembre de 1764 per l'arquebisbe de Tarragona (CATALOGUS 1765: 52) i al Col·legi de Lleida exercia com a professor de la càtedra de Gramàtica a 3r i 4t i ensenyava el catecisme al carrer: «P. Michael Doria: Tertius, Quartus, 3 Praefectus, Sodalis, Grammaticae Catechista in Foro» (CATALOGUS 1765: 24). Si tenim en compte que als discursos consta com a *Hermano Doria*, s'ha de pensar que quan els va escriure encara no havia estat ordenat sacerdot, de manera que seran anteriors al novembre de 1764. Tot i així, hem vist que estan adreçats als alumnes; per tant, els hauria escrit en qualitat de germà coadjutor del Col·legi. De fet, en les edicions del *Catalogus personarum...* corresponents als anys 1763 i 1764, Miquel Dòria consta com a estudiant de Teologia de 3r i 4t respectivament al Col·legi de Saragossa.

Sabem que Miquel Dòria pertanyia al Col·legi dels Jesuïtes de Lleida (situat a l'actual carrer Companyia, abans plaça de Sant Andreu) quan van ser expulsats la matinada del 3 d'abril de 1767.⁵ Els van portar fins al port de Salou, des d'on van embarcar l'1 de maig a la sagetia anomenada *Nostra Senyora de la Cinta* segons un informe de Marina.⁶ Des d'allà seguiren cap a Mallorca i després cap a Còrsega (a Bonifacio), on trobem Miquel Dòria amb altres companys del col·legi

de Lleida (FERRER 1996: 146). El 12 de setembre de 1768 salparen cap a Gènova (on arribaren el 22 tot i que no van poder desembarcar perquè aleshores pertanyia a França, que havia expulsat els jesuïtes al 1764). Sortiren de Gènova el 30 i arribaren a Porto Fino el 3 d'octubre, l'endemà sortiren cap a Sestri, on finalment van poder desembarcar, i del 8 al 12 van travessar els Apenins fins a arribar a Fornovo; des d'allà cap a Parma, Reggio, Mòdena, Bolonya (on arribaren el 14) i finalment Ferrara (el 18 d'octubre), on romangueren fins a l'estiu de 1773, data de l'extinció de la Companyia de Jesús; Miquel Dòria figura com a resident a Ferrara al 1771 i en l'últim trimestre de 1773, quan va rebre una pensió de 375 rals segons la Direcció General del Tresor.⁷ Al març de 1770 trobem que Miquel Dòria forma part d'un catàleg de tots els jesuïtes espanyols expulsats (ARCHIMBAUD 1770: fol. 105v). Segons consta a l'esmentat informe de Marina, el 15 d'agost d'aquest mateix any va professar els seus vots; tenia just trenta-tres anys.

No hi ha gaires notícies de l'etapa d'exili de Miquel Dòria. De la seva estada a Bonifacio (Còrsega), se'n sap, per testimoni del Pare Manuel Luengo, que visitava una dona octogenària de nom Francesca Doria que augurava bons auspícis per a la Companyia de Jesús. El dietarista de l'expulsió dels jesuïtes Manuel Luengo ens ho explica així a la seva *Colección de papeles varios y curiosos*⁸:

La Señora Doña Francesca Doria de 80 años, y de cama ocho continuos, exercitada en padecer y retiro, sin salir de casa en 14 años, residente en Bonifacio de Córcega, en varias ocasiones, hablando de los trabajos y persecuciones que los de la Compañía de Jesús padecen, ha dicho lo 1º que Dios ama a esta Religión [es refereix a la Companyia de Jesús] como a las niñas de sus ojos, 2º que la Compañía de Jesús durará hasta el fin del mundo, 3º que esta gran persecución se concluirá con grande lustre de la misma Compañía y que no tardará, 4º que, así como fue un portento que saliera de España, lo será también el volver a ella, 5º que ha de suceder una cosa tan prodigiosa que todos dirán «la mano de Dios es la que lo hace», 6º que ya hai señales de que la ira de Dios va por el mundo para vengar las afrentas de esta Religión y que sucederá con el tiempo una cosa tan portentosa que se hablará de ella hasta el día del Juicio Final, y que todo era tan cierto como que ella estaba en la cama, 7º que el cuerpo de la Compañía tiene la unción del Espíritu Santo, que la conserva y conservará de un modo milagroso, y este es un milagro y prodigio que no se ve a los ojos del Mundo, 8º que también sin estar encerrados en clausura y con trage secular se puede ser Jesuítas.⁹ Todo esto se lo dixo en diferentes ocasiones al P. Juan Montoya, P. Francisco Madruga¹⁰ y P. Miguel Doria para consolarlos cuando la visitaban.

³ Els discursos presenten tots el vocatiu *Alumni* (abreujat AA.). I tots acaben amb la paraula *dixi* («he dit»).

⁴ Fins i tot trobem una cita de Ciceró en un dels discursos (el titulat *Deliberatio ad litteras et virtutem*): «Nec quicquam sine virtute laudabile» («No hi ha res lloable sense virtut») (*Tusculanes* V, 48).

⁵ Agustín Prim y Tarragó (PRIM 1893: 82–88) explica detalladament com va ser l'expulsió dels jesuïtes a Lleida (capítol «La Compañía de Jesús»).

⁶ Archivo General de Simancas, secció Marina, llig. 724.

⁷ Archivo General de Simancas, secció *Dirección General del Tesoro*, llig. 1.

⁸ Manuel Luengo, *Colección de papeles varios y curiosos*, manuscrit de l'Archivo Histórico de Loyola, Documentos de jesuïtes del siglo XVIII, vol. I, fol. 155.

⁹ Inmaculada Fernández Arrillaga (FERNÁNDEZ 1997: 86) recull aquest octòlogo que també hauria sentit el nostre jesuïta Miquel Dòria.

¹⁰ Juan Montoya i Francisco Madruga eren jesuïtes dels col·legis d'Osca i Saragossa, respectivament (FERRER 1996: 145 i 147).

“ Cal dir que aquesta vaticinadora segurament seria d'origen genovès

S'ha de pensar que l'interès de Miquel Dòria per aquesta profeta segurament està relacionat amb el fet que du el seu mateix cognom i llinatge. Cal dir que aquesta vaticinadora segurament seria d'origen genovès, sobretot tenint en compte que Còrsega va ser genovesa des del 1448 fins

al 1769, quan va passar a mans dels francesos, tot i que des del 1755 s'havia declarat independent; la longevitat de Francesca Dòria permet deduir que va néixer a la República de Gènova. Tinguem en compte que els jesuïtes aragonesos van arribar al port de Bonifacio el 25 d'agost del 1767 i van marxar-ne el 12 de setembre de l'any següent (BENÍTEZ 2006: 70 i 156, comentari I 39 i II 37), de manera que s'hi van estar més d'un any, temps que Miquel Dòria aprofitaria per recollir les profecies de la seva — diguem-ne — parenta llunyana.

Després ja s'ha vist que arribà, amb la resta de jesuïtes, a Ferrara, on va professar el 15 d'agost del 1770, i allà el trobem fins a final del 1773, extingida ja la Companyia de Jesús. La següent dada que trobem de Miquel Dòria és que al 1801 era a Càller (Sardenya), on va rebre una carta del pare Luigi Panizzoni per informar-lo que se suspengués la súplica al Sant Pare (aleshores Pius VII) per demanar-li de restablir la Companyia de Jesús a Itàlia i Sardenya. Ho llegim en una carta adreçada pel pare Giuseppe Piras al pare Luigi Panizzoni¹¹ amb data del 22 d'agost del 1801. Transcripció a continuació aquesta carta,¹² cosa que permetrà copsar el paper que va representar Miquel Dòria en la restauració de l'orde ignasià:

A 17 de agosto corriente recibí la favorecida de Vuestra Reverencia de 31 de julio próximo pasado, en la que me decía haber comunicado a nuestro Soberano las facultades que para extender la Compañía en Italia y Cerdeña ha recibido de nuestro Muy Reverendo Padre Vicario General, y me comunica las instrucciones que ha recibido del susodicho Nuestro Padre y los decretos de las congregaciones generales celebradas en la Rusia Blanca. Confieso que me sorprendió la carta, pues ignoraba yo semejantes disposiciones de Nuestro Padre; y mucho más, teniéndome, como me tengo, por absolutamente indigno de ocupar el puesto de Superior, con una salud corporal tan flaca, que está a la vista de todos, y no espíritu tan miserable. Me aconsejé con algunos Padres más antiguos y prudentes; les expliqué todo el negocio, diciéndoles que pensaba representar a Vuestra Reverencia y hacerle ver mis graves inconvenientes; pero me exhortaron a que obedeciese a ciegas, me animaron con la esperanza del socorro divino, y me dijeron resueltamente que aceptase el cargo; y yo, Padre mío, que preferiría mil veces quedarme en mi oscuridad y

retiro, con las lágrimas en los ojos inclino la cabeza y obedezco, confiando en la providencia de mi Jesús y en la intercesión de María. Ahora voy a exponerle todas las cosas que sé, para dar principio a la debida obediencia. El día 10 del pasado junio, mientras que yo me hallaba fuera de Cagliari, fueron llamados al palacio arzobispal cuatro de los nuestros; y el secretario de Estado, que también acudió, les leyó una nota o cédula real, que decía haber Su Majestad obtenido del Sumo Pontífice la reunión de los Jesuitas en Cerdeña bajo las constituciones y reglas de su príncipe virrey, y le suplicaron que hiciera sus veces con Su Majestad dándoselas en nombre de todos los Jesuitas del reino. Apenas supe un suceso tan consolador, volé a la ciudad; y en seguida, ignorando todos nosotros las referidas disposiciones de nuestro Padre Vicario General, nos reunimos en este seminario los profesos [Miquel Dòria ja ho era des de 1770], que pudimos acudir, para deliberar si sería o no conveniente enviar al rey uno de los nuestros, primero para darle gracias, y luego para pedir por su medio a Su Santidad nuestra unión con la cabeza de la Compañía existente en Rusia. Aprobó el príncipe esta junta, y cayendo la suerte en la persona del Padre Juan Bautista Senes, profeso, nos permitió su Alteza real que partiese al punto, como deseábamos, diciéndonos que era trámite de política de estado el participárselo antes a Su Majestad, y esperar su aprobación. En efecto, escribió el príncipe, y llegó de la corte el permiso de aquel viaje con orden de que fuese pronto y a expensas de la real casa. El Padre Senes está muy bien quisto con nuestros soberanos, y la reina le distingue mucho y le honra con sus cartas; y cuando ya estaba para hacerse a la vela, he aquí que llegó por divina providencia la carta de Vuestra Reverencia con sobre al Padre Miguel D'Oría, en virtud de la cual se suspende toda súplica al Padre Santo; pero no se puede suspender la marcha de nuestro diputado, ordenada por Sus Majestades y exigida por los negocios temporales, de cuyo arreglo irá exclusivamente encargado el Padre, para que podamos tener casas y colegios. Añado otra cosa: y es que, cuando se nos hubo comunicado la real disposición, supimos que todos los obispos del reino tenían orden superior de preguntar a sus súbditos Jesuitas si querrían o no volver a la religión [és a dir, la Companyia]; y en efecto los de Cagliari y de toda esta diócesis fueron llamados por el señor Arzobispo, y, a lo que sabemos, no ha habido ni uno que diga que no, con tal que la religión haya de ser la misma que antes en todas sus partes. (NONELL 1894: II, 304–306)

¹¹ Fou un jesuïta que va marxar a Bielorrússia quan varen suprimir la Companyia de Jesús al 1773 perquè la tsarina Caterina II es va negar a la supressió decretada pel papa Climent XIV. Al 1793 va ser enviat a Parma per restablir la Companyia allà i, al 1800, va enviar una súplica al nou papa Pius VII en què li demanava l'extensió de la Companyia fora dels confins de Bielorrússia. Al 1811 fou nomenat provincial de la Companyia de Jesús a la mort de Josep Pignatelli per desig seu per tal de restaurar-la al 1814.

¹² La trobem traduïda al castellà a la biografia del jesuïta Josep Pignatelli (principal restaurador de la Companyia de Jesús) que va escriure Jaume Nonell. L'original italià el podem llegir a la biografia del Pare Pignatelli que va escriure Giuseppe Boero (BOERO 1856: 442–444), que és d'on segurament la va extreure el Pare Nonell.

Aquesta biografia del pare Pignatelli explica a continuació que arran d'una carta del 7 de desembre del 1802 del Pare Gabriel Gruber, General de la dissolta Companyia de Jesús (on contestava carta del 15 d'agost del Pare General Kareu), els jesuïtes de Càller van nomenar Superior el Pare Piras i en menys de tres mesos s'afegiren a la Companyia de Jesús de Bielorrússia vint-i-dos antics jesuïtes, quinze pares i set germans coadjutors, segons es llegeix al catàleg enviat des de Rússia (NONELL 1894: II, 308). Miquel Dòria, que, com s'ha vist, era amb els jesuïtes de Càller, formaria part d'aquests quinze pares jesuïtes que es van sumar a la iniciativa dels pares Panizzoni, Piras i Gruber, encara que amb l'oposició del papa Pius VII.

La següent notícia que he trobat referent a Miquel Dòria és el moment de la seva defunció. Se sap que va morir a Gènova el 13 de novembre 1819, segons consta als catàlegs de jesuïtes difunts d'Alexander Vivier (VIVIER 1897: 19, núm. 229) i Rufo Mendizábal (MENDIZÁBAL 1972: 5, núm. 232). Aquests catàlegs ens diuen que Michael Doria (també escrit «D'Oria» o «ab Auria»), nascut en data desconeguda (la qual cosa vol dir que no van consultar el *Catalogus personarum* abans esmentat), era espanyol, va ingressar a Itàlia (Gènova) en data desconeguda (naturalment, després de l'expulsió del 1767), havent pertangut a l'antiga Companyia de Jesús i havent professat els quatre vots (a saber: castedat, pobresa, obediència, i el quart vot dels jesuïtes, obediència absoluta al Papa).

Pel que fa a l'etapa genovesa de Miquel Dòria, l'únic que n'he pogut esbrinar és el que ens en diu l'informe necrològic que es conserva a l'Arxiu Romà de la Companyia de Jesús.¹³ Vegem què hi diu:

[p. 69] Molto Riv^{do}. in X^{to}. Padre Morte del P. Michele d'Oria avvenuta in Genova li 10 novembre 1819.

Genova li [ratllat amb llapis: 27] 10 [superposat al 27, a llapis] 9bre 1819.

All'avviso, che in altra mia in gran fretta le detti della morte del P. Michele D'Oria perchè non si ritardassero i suffragi aggiungo ora ciò che può servire a tutti i nostri di edificazione. Passò egli, come speriamo a godere il frutto delle sue sante operazioni nel di 10. di novembre giorno di sabato, e dedicato alla memoria del nostro S. Stanislao sulle ore dieci antemeridiane. Egli fin dagli anni suoi più verdi lasciando gli onori e gli agi d'una famiglia assai nobile e facoltosa per entrare nella Compagnia di Gesù venne esule in Italia cogli altri Gesuiti di sua nazione, e prima ancora dell'abolizione fece la professione dei quattro voti. Messo dopo l'abolizione in libertà può dirsi che la sua vita qui nella Città di Genova la impiegasse in opere continue di pietà, e di misericordia, mentre si segnalò nella Divozione del Cuore SS^{mo}. di Gesù, promovendone a tutto suo potere il Culto, a verso del SS. Sacramento, cui visitava ogni giorno ov'era esposto per le 40. ore e verso di cui anche nella sua ultima malattia dimostrò una specialissima divozione, ricevendolo, finche non potette celebrar la S. Messa, ogni giorno,

e levandosi con grave incommodo frequentemente per visitarlo nella nostra Chiesa, e per ascoltarvi la S. Messa, come ancora si segnalò nella divozione alla gran Madre di Dio, che nella sua stessa malattia non poteva a lui ricordarsi, senza che si disciogliesse in lacrime di tenerezza. Le opere poi di misericordia egli praticò continuamente non solo nell'amministrare il Sacramento della Penitenza a tutti i Catalani, che a lui ricorrevano, e nell'assistere in qualità di Confessore per anni 18 ad uno di quegli monasteri affatto gratuitamente, mà altresì negli Spedali e nelle Carceri, e verso qualunque altro genere di miserabili dispersi per la Città, a vantaggio di quali avea stabilito un giorno d'ogni settimana per fare una generale e considerabili Elemosina; e del favore stesso, che godeva presso i grandi e facoltosi di questa Città, se ne prevaleva non mai per se, ma per avere con che più largamente soccorrere alle altrui miserie. L'attaccamento alla nostra Comp^a. egli lo dimostrò costantemente con alloggiare nella sua abitazione tutti quelli [pàg. 70] della Comp^a. che in qualunque tempo tragittassero per Genova, la qual cosa gli meritò dal P. Pignatelli, Provinciale di Napoli che lo riaccettasse nella Comp^a. e dichiarasse la di lui Casa residenza de nostri, e sarebbesi tosto condotto a Napoli per rivestire l'abito di S. Ignazio, se per consiglio dei nostri superiori non fosse dovuto rimanersene in Casa per assistere come fece per anni li all'infermità di un Il. Conduitore, soccorrendolo in tutte le sue necessità fino alla morte, nel qual tempo contribuì egli con una assai copiosa elargizione all'aprimiento del Noviziato di Manresa, Spagna. Appena morto il detto Fratello fece istanza per rientrare in questa Casa di Genova, come gli fu permesso dal P. Luigi Fortis, allora Provinciale, dove riassunto l'abito religioso e vissuto poco meno di due anni con somma edificazione di questa Comunità finchè sorpreso dall'ultima malattia che durò in circa 3 mesi e mezzo per sempre rassegnato ai divini voleri, e dando continui segni di soda Pietà, anche nel tempo, che per affetto di debolezza delirava, dopo tutti i Sacramenti da lui ricevuti, rese con somma placidezza lo spirito al Signore nel giorno ed ora sudta. Lascio di recordare a V. R. i soliti suffragi della Comp^a. supponendo che già siano stati ordinati alla sua Comunità, e senza più raccomandandomi ai suoi Santi SS. Con la più distinta stima mi rispetto.

Di V.R. Umiliano Indegni^{mo}. in X^{to}. serv. Marian Luigi Petrucci da C. di G.

[p. 72] Morte del P. Michele Doria
10 Nov. 1819 [a llapis]

Il Molto Rev^{do}. in X^{to}. Padre Il P. M. N. Rettore della Comp. Di Gesù [rùbrica] S. Andrea

Roma [segell: GENOVA]

¹³ ARSI, Protocols de Roma, 1701, fols. 69–72.

Com es pot veure, aquesta necrològica ve signada pel Pare Marian Luigi Petrucci¹⁴ amb data de 10 de novembre del 1819, però tot sembla indicar que es tracta d'un error perquè al principi de l'informe apareix la data de 27 de novembre del 1819 amb el 27 ratllat i corregit a llapis per un 10; i al text de la necrològica es diu que va morir el dia de Sant Estanislau (*nel dia 10 di novembre giorno di sabato, e dedicato alla memoria del nostro S. Stanislao sulle ore dieci antemeridiane*), i la celebració d'aquest sant jesuïta correspon al 13 de novembre. Això fa pensar que aquesta necrològica (que ve rubricada a Roma però amb segell de Gènova) es va redactar el 27 de novembre (data ratllada i substituïda per la suposada data de defunció), i Miquel Dòria hauria mort el 13 de novembre. Com que també diu que era dissabte, es pot confirmar que va morir el 13 de novembre perquè aquell dia va caure en dissabte (i el 10 de novembre, naturalment, fou un dimecres).

Hem vist que va morir a les deu del matí. També llegim allà que a Gènova va tenir una vida de pietat, devoció i misericòrdia, que administrava el sagrament de la penitència a tots els catalans que recorrien a ell, que assistia als que estaven a la presó i donava l'almoina un cop per setmana. També hi llegim que va exercir de confessor durant divuit anys a Gènova. Així mateix, aquest informe ens diu que el Pare Pignatelli¹⁵ el va readmetre a la Companyia de Jesús quan aquesta fou restablerta a Nàpols (des del 1804, tot i que la restauració total hauria d'esperar al 1814). Diu que Miquel Dòria va contribuir en l'obertura del noviciat de Manresa (obert al 1816).

Després de morir el Pare Pignatelli (1811), va ser el Pare Luigi Fortis¹⁶, provincial de Roma (1815–1818), qui va permetre l'entrada de Miquel Dòria a la Residència jesuïta de Gènova (*Casa di Genova*), on va viure dos anys fins que fou sorprès per una malaltia que va durar uns

tres mesos i mig (*ultima malattia che durò in circa 3 mesi e mezzo*). D'altra banda, sabem que el seu enterrament fou oficiat pels pares Mariano Luigi Petrucci i Sebastiano Rosselli (MONTI 1915: 81).

Fins aquí, hem resseguit la trajectòria vital del jesuïta Miquel Dòria fins al moment de la seva mort. Però què en sabem del Miquel Dòria nen, aquell que va ingressar a la Companyia de Jesús al juliol del 1756, quan encara no havia fet els dinou anys, puix sabem que havia nascut a l'agost del 1737?

Un altre cop va ser un amic qui em va donar un cop de mà per treure'n l'entrellat. En aquest cas fou un company que estudiava Història quan jo estudiava Filologia —vam coincidir en l'assignatura Epigrafia Llatina que aleshores impartia el professor Joaquín Ruiz de Arbulo— de nom Josep Maria Dòria Mitjana i fill de la Seu d'Urgell. Jo li vaig preguntar sobre l'origen del seu cognom i em va dir que era genovès i que partia d'uns genovesos que havien arribat a Arfa (un llogaret de l'Alt Urgell que pertany al municipi de Ribera d'Urgellet) al segle XVII. Aleshores vaig anar a l'Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell i Mn. Benigne em va facilitar la consulta del primer llibre sacramental de la parròquia d'Arfa (anys 1716–1783). Aquest llibre sacramental tenia al final un petit opuscle en llatí format per tres fulls on precisament es recullen totes les dades referents a batejos i matrimonis dels Dòria d'Arfa (només els homes) des del 4 de desembre del 1601 fins al 18 de març del 1767.¹⁷ Allà només trobem un Miquel, que és Josep Miquel Francesc Dòria Mitjana, que fou batejat a Arfa el 15 d'agost del 1737. Diu allà que era fill d'un sastre que es deia Josep Dòria i d'Isabel Mitjana.¹⁸ Els seus padrins de bateig foren el cirurgià Miquel Serlavós (de qui segurament va prendre el nom de Miquel) i Francesca Carles (de qui possiblement va prendre el tercer nom). I el va batejar mossèn Josep Buscall; el primer nom de Josep Miquel Francesc Dòria el podria haver pres del capellà o, més probablement, del seu pare.¹⁹ El rebesavi d'aquest últim havia estat un patrici genovès arribat a Arfa, on s'havia casat el 4 de desembre del 1601. És molt significatiu que l'última data que apareix sigui el 8 de març del 1767 (corresponent al bateig de Josep Francesc Antoni Dòria, nebot del nostre Josep Miquel Francesc), vint-i-cinc dies abans de l'expulsió dels jesuïtes. Possiblement, aquests papers foren un recull genealògic encarregat pel mateix Miquel Dòria, que restaria interromput arran de l'expulsió encarregada pel rei.

“ (...) a Gènova va tenir una vida de pietat, devoció i misericòrdia, que administrava el sagrament de la penitència a tots els catalans que recorrien a ell, que assistia als que estaven a la presó i donava l'almoina un cop per setmana

¹⁴ El jesuïta Mariano Luigi Petrucci va ser vicari general des del març del 1820 fins a la seva mort al novembre del mateix any, però abans va ser l'encarregat d'assegurar la presència de la Companyia de Jesús a Gènova (des del maig del 1817) com a rector del noviciat de Sant Ambrogio (O'NEILL I DOMÍNGUEZ 2001: s. v. Petrucci).

¹⁵ El Pare José Pignatelli (Saragossa 1737–Roma 1811) va ser un dels protagonistes del restabliment de la Companyia de Jesús a Nàpols al 1804, d'on era el provincial.

¹⁶ El Pare Luigi Fortis va arribar a General de la Companyia de Jesús (1820–1829).

¹⁷ Tot i que aquests tres fulls es trobaven al final del llibre sacramental, el primer cop que el vaig consultar, quan he tornat a l'arxiu ja no hi eren i ara es troben dins d'un lligall que porta per títol Arfa: certificats segle XVIII.

¹⁸ Aquest matrimoni va tenir quatre fills i dues filles: Marià Tomàs Antoni Josep (batejat el 26 de maig del 1726 i casat el 13 de setembre del 1756 amb Ana Maria Torner, filla de Saturní Torner; va ser pare de Josep Tomàs, batejat el 18 de juliol del 1762), Maria Antònia Francesca (batejada el 8 de març del 1729 i casada el 4 de febrer del 1756 amb Pere Esclusa), Antoni Francesc Saturní (batejat el 21 de febrer del 1732 i casat el 21 de juny del 1755 amb Maria Joval, filla de Joan Antoni Joval; va ser pare de Josep Francesc Antoni, batejat el 8 de març del 1767) i Francesca Margarida Joana (batejada el 25 de juny del 1734 i casada el 3 de febrer del 1761 amb Andreu Porta), Josep Miquel Francesc (batejat el 15 d'agost del 1737; que identifiquem amb el nostre jesuïta) i Lluís Josep Francesc (batejat el 13 de maig del 1739).

¹⁹ Josep Tomàs Pau Dòria (casat amb Isabel Mitjana, filla de Pere Joan, l'1 de gener del 1724) fou batejat el 27 de setembre del 1691. Era fill de Francesc Dòria, casat amb Maria Cerdà, filla de Tomàs, el 28 d'agost del 1689, i batejat el 7 de març del 1661. Aquest era fill de Tomàs Dòria, casat amb Maria Barcelona, filla de Francesc, el 5 de desembre del 1660, i batejat el 7 de juliol del 1635. Aquest era fill d'Andreu Dòria, casat amb Maria Anna Serra i Tomàs, filla de Joan, el 13 d'abril de 1627, i batejat el 6 d'abril de 1604. Aquest era fill del genovès Joan Dòria (fill de Tomàs i nét de Pau), casat amb Antònia Bosch, filla de Francesc, el 4 de desembre del 1601. No sé si aquest Joan Dòria que apareix com a patrici genovès o bé el seu pare, Tomàs Dòria, es pot identificar amb un genovès anomenat Giovanni Tomaso Doria que signa una carta a Gènova el 13 de febrer del 1588, adreçada a Giulio Veterani, secretari del duc d'Urbino; aquesta carta es conserva a la Biblioteca Oliveriana de Pesaro (reg. núm. 1608, fascicle 2; Sorbelli 1931: 142). La lectura d'aquesta carta, que m'ha estat facilitada per l'esmentada biblioteca, no dona cap pista sobre la connexió amb la nissaga dels Dòria que arribà a Arfa.

Presento a continuació el text corresponent a la partida de bateig de Miquel Dòria²⁰:

Vuy dia 15 de [ratllat: 16 de] Agost de 1737, jo lo Reverent Joseph Buscall prebere y Aconomo de la Parroquial Iglesia de St. Serní del lloc de Arfa, Bisbat de Urgell, e batejat en les fonts baptismals de dita Iglesia segons rito de la Sta. Sglesia Joseph Miquel Francisco, fill llegendim y natural de Joseph Doria, sastre, y Isabel conjuges. Foren padrins lo Sr. Miquel Serlabos, silurgia de Arfa, y Francisca Carles, tots de Arfa.

Per tant, s'ha vist que Miquel Dòria és un lleidatà d'adopció perquè era natural d'Arfa, a l'Alt Urgell, i d'origen genovès, i va morir a Gènova, d'on era originària la seva família, després de passar per diferents llocs per on el va portar el destí dels jesuïtes expulsats (Salou, Mallorca, Còrsega, Ferrara, Sardenya, Nàpols). La seva obra coneguda es redueix als dos poemes i els discursos que he esmentat al començament, tots en llatí. Com a fets destacats de la seva vida podem assenyalar la seva participació en la restauració de la Companyia de Jesús, primer des de Càller (Sardenya) al 1801, després de la mà del pare Josep Pignatelli des de Nàpols i, finalment, des de Gènova amb el pare Luigi Fortis, amb la seva intervenció a distància en l'obertura del Col·legi de Manresa al 1816. Tot i això, no s'ha de menystenir la seva tasca com a professor de Gramàtica i catequista al Col·legi de Lleida abans de l'expulsió.

BIBLIOGRAFIA

ARCHIMBAUD (1770): J. A. Archimbaud: *Catálogo: contiene el número de casas-profesas, colegios, noviciados, seminarios, hospicios y residencias que ocupaban los regulares expulsos de la Compañía de Jesús en las quatro provincias nominadas por ellos Toledo, Castilla, Andalucía y Aragón, el de sacerdotes, escolares y coadjutores que existían en ellas al tiempo de la intimación del Real Decreto de expulsión* (Ms. de la Universitat de Harvard: Ms. Span 63 de la Houghton Library, fol. 105v. En línia: <<http://pds.lib.harvard.edu/pds/view/11323273?n=214&imagesize=1200&jp2Res=.25&printThumbnails=no>> (consulta: maig de 2014).

BENÍTEZ (2006): J. M. Benítez (2006): *El destierro de los jesuitas de la «Provincia de Aragón» bajo el reinado de Carlos III: Crónica inédita del P. Blas Larraz, S.I.*, Roma, Pontificia Universidad Gregoriana.

BOERO (1856): Giuseppe Boero, *Istoria della vita del v. padre Giuseppe M. Pignatelli della Compagnia di Gesù*, Roma, Civiltà Cattolica, 1856.

CATALOGUS (1765): *Catalogus personarum et officiorum provinciae Aragoniae Societatis Jesu* (1765), Barcelona, Impremta Joannem Nadal (he consultat també les edicions de 1763 i 1764).

FERNÁNDEZ (1997): Inmaculada Fernández Arrillaga, «Profecías, coplas, creencias y devociones de los jesuitas expulsos durante su exilio en Italia», *Revista de Historia Moderna* 16, p. 83–98.

FERRER (1996): J. A. Ferrer Benimeli, *La expulsión y extinción de los jesuitas según la correspondencia diplomática francesa*, Zaragoza, San Cristóbal, Universidad de Zaragoza, Universidad Católica del Táchira, vol. II.

MENDIZÁBAL (1972): R. Mendizábal, *Catalogus defunctorum in renata Societate Iesu ab anno 1814 ad annum 1970*, Roma, apud Curiam Praepositi Generalicium.

MONTI (1915): A. Monti, *Compagnia di Gesù nel territorio della Provincia Torinese: Memorie storiche compilate in occasione del primo centenario dalla restaurazione di essa Compagnia*, Chieri, Stabilimento Tipografico M. Ghirardi, vol. III.

NONELL (1893–1894): J. Nonell, *El V. P. José Pignatelli y la Compañía de Jesús en su extinción y restablecimiento*, Manresa, Imprenta de San José, 3 vols.

O'NEILL I DOMÍNGUEZ (2001): C. E. O'Neill i J. Mª Domínguez, *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús*, Roma-Madrid, Institutum Historicum S. I., Univerisidad Pontificia de Comillas, 4 vols.

PRIM (1893): A. Prim i Tarragó, *Cosas viejas de Lérida*, Lleida, Tipografia de la Casa Provincial de Misericordia.

RIZOS (1998): Carlos Rizos, «Una égloga latina a lo divino del siglo XVIII», *Cuadernos de Filología Clásica: Estudios Latinos* 14, p. 245–252.

RIZOS (2010): Carlos Rizos, «Un epos hagiográfico latino del siglo XVIII dedicado a San Luis Gonzaga», *Florentia Iliberritana* 21, p. 405–444.

SORBELLI (1931): A. Sorbelli: *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, vol. 48 («Pesaro, Biblioteca Oliveriana»: continuació), Firenze.

VIVIER (1897): A. Vivier, *Nomina Patrum ac Fratrum qui Societatem Iesu ingressi in ea supremum diem obierunt, 7 augusti 1814–7 augusti 1894*, Paris, R. Leroy.

---

²⁰ Arxiu Diocesà d'Urgell, Liber Baptizorum Parrochialis ecclesie Sancti Saturnini loci de Arfa Diocesis Urgelensis, fol. 84.